

Versterking Samenwerking

OPLEIDINGSSCHOOL
De Stedendriehoek

Aanspreken op talent A Handreiking Building Learning Power

Voorwoord

Deze handreiking Building Learning Power uitgave is ontwikkeld door de ontwikkelgroep Aanspreken op talent A in het kader van het project Versterking Samenwerking.

Vier opleidingsscholen, namelijk Berg en Bos, Sprengerpark, De Kleine Wereld en De Kopermolen en de pabo Deventer zijn tijdens het project op zoek gegaan naar een manier om talenten van leerlingen te bevorderen. Dit heeft geresulteerd in een bruikbare handreiking voor scholen die hiermee aan de slag willen.

Voor meer informatie over dit onderzoek en andere onderzoeken die zijn gedaan in het kader van Versterking Samenwerking kunt u terecht op www.opleidingsschooldestedendriehoek.nl

Building Learning Power (BLP)...

- ... is een aanpak om kinderen te leren leren
- ... is ontwikkeld door Professor Guy Claxton (2001-2002)
- ... wordt met succes toegepast op veel scholen in Engeland
- ... is gebaseerd op o.a. de ideeën van Carol Dweck
- ... is een antwoord op de vraag wat kinderen in de 21 eeuw nodig zullen hebben
- ... helpt leerlingen hun talenten optimaal te ontwikkelen

2

BLP is vrij makkelijk toe te voegen aan het instrumentarium van de leerkracht. Het is geen totaal nieuwe aanpak en ook geen dogma. Na een korte introductie kan een leerkracht ermee aan de slag. Het verrijkt je lessen en verandert je kijk op onderwijs.

We nodigen je uit om met behulp van deze handreiking een aantal lessen te geven. Je kan daarbij voor vragen terecht bij het projectgroepslid waarvan je deze handreiking hebt gekregen. Het traject duurt een maand, kort en compact, wordt voorafgegaan door een nulmeting en achteraf geëvalueerd. De tijd van lukraak achter een idee aanhollen is voorbij, we onderzoeken BLP eerst in de praktijk om daarna aanbevelingen te kunnen doen.

We wensen je veel nieuwe leerervaringen toe!

Inhoudsopgave

BLP? Je maakt me nieuwsgierig!	4
BLP... en wat doet de leerkracht dan precies?	5
OK, ik wil wel aan de slag. Wat moet ik doen?	7
Bijlage 1: De leerspieren	9
Bijlage 2: BLP Lesideeën van de PABO	13
Bijlage 3: Pictogrammen voor de onderbouw	15
Bijlage 4: BLP Lesformulier	17

BLP? Je maakt me nieuwsgierig!

ZE KUNNEN ZICH HOE LANGER HOE MINDER CONCENTREREN.

ALS ZE MOETEN SAMENWERKEN LEREN ZE NIETS, IK GEEF LIEVER GEWOON LES.

DE RESULTATEN GAAN STEEDS VERDER OMLAAG.

HIJ KAN HET WEL, ALS HIJ ZICH MAAR ZOU INZETTEN.

Hierboven vind je enkele uitspraken die we allemaal weleens gehoord zullen hebben. Als je je daarbij bedenkt dat leerkrachten over het algemeen hun uiterste best doen om kinderen zo veel mogelijk te leren kan je je afvragen of we wel de juiste dingen doen. Een meer inspirerende uitspraak staat hieronder:

KINDEREN ZIJN IN PRINCIPE NIEUWSGIERIG EN LEERGIERIG

In de projectgroep Aanspreken op Talent A zijn we op zoek gegaan naar dat nieuwsgierige en leergierige kind. Wat heeft hij nodig om nieuwsgierig en leergierig te blijven? Hoe kunnen we hem helpen en wellicht aanmoedigen om zich optimaal te ontwikkelen? Een klimaat dat gericht is op presteren of een klimaat gericht op leren?

In ons literatuuronderzoek deden we een ontdekking: **BLP is goed voor elke leerling én het helpt de meer- of hoogbegaafde leerling.** Vroeger vonden we nooit tijd om die slimme jongens en meisjes echt iets te leren en we hielden onszelf voor de gek door te zeggen dat we uitdagende opdrachten voor ze hadden. Maar als die slimme jongens en meisjes dan nooit eens vastzaten en alsmäär doorwerkten en een mooi resultaat inleverden dan hadden we ons kunnen afvragen of ze werkelijk iets geleerd hadden dat ze nog niet konden: *Doorzettingsvermogen? Verbanden leggen? Vragen stellen? Voortbouwen? Onderlinge afhankelijkheid? Omgaan met afleidingen?* (Denk even aan de leerlingen die fluitend het PO doorlopen en vastlopen op VWO of WO: echt wel slim genoeg maar ze hebben waarschijnlijk nooit leren leren!)

Hierboven noemden we een paar binnen BLP gedefinieerde *leerspieren*. BLP benoemt 17 leerspieren die je allemaal kunt trainen, net zoals je je lichaam traint in de sportschool. Leerspieren moet je rekken en strekken, en herhaaldelijk trainen, dan wordt je gegarandeerd beter! Het is de taak van de leerkracht om situaties te creëren waarbij een beroep gedaan wordt op die leerspieren en het kind te begeleiden in het trainen daarvan. Een overzicht van de leerspieren vind je in bijlage 1.

Building Learning Power gaat dus over het trainen van leerspieren waardoor je *learning power* toeneemt. Er zijn 17 leerspieren gedefinieerd. Elk kind, op elk niveau, kan deze spieren trainen en gaat hierdoor beter leren.

Wil je meer lezen over BLP dan vind je een mooi artikel, met literatuurverwijzingen, op http://www.daltondeventer.nl/management/map/Daltonvisie-2_BLP.pdf

BLP... en wat doet de leerkracht dan precies?

De taak van de leerkracht is het voortdurend 'strekken' van de leerspielen, net zoals een sporter zijn spieren traint. Dit 'strekken of trainen' van de leerspielen ontwikkelt zich bij elk kind anders. De één zal grote sprongen zetten, bij de ander gaat de ontwikkeling minder snel. En er kunnen natuurlijk ook verschillen zijn tussen de leerspielen. Sommige kinderen kunnen al heel goed samenwerken, maar blijven het moeilijk vinden om door te zetten.

Hieronder wordt een aantal voorbeelden gegeven om aan te geven hoe je BLP in je onderwijs kunt integreren:

SPLIT-SCREEN TEACHING: In een les wordt, naast het traditionele lesdoel, ook aan doel m.b.t. een leerspier gewerkt. Een les begrijpend lezen kan als doel 'verwijswoorden' hebben en daarnaast als BLP-doel 'samenwerken'. Voor beide zaken is aandacht in de les. De verwijswoorden worden bijvoorbeeld getraind in samenwerkingsverband. Zoals je weet is het van belang van tevoren het doel van een les te benoemen, dus je benoemt ook het BLP-doel, zegt hoe ze dat gaan oefenen en evalueert achteraf. Split screen-teaching wordt veel gebruikt.

TAAL: Het taalgebruik van de leerkracht is gericht om verandering bij kinderen te stimuleren. Om de aandacht te verleggen op het leerproces. De leerkracht probeert zichtbaar te maken hoe het leerproces aan het groeien en aan het veranderen is. Een klein woordje kan al het verschil geven. Zegt een kind 'ik kan het niet' of 'ik kan het *nog* niet'. Praat je als leerkracht met kinderen over 'we gaan werken' of 'we gaan leren'. Dit zijn een aantal voorbeelden van BLP taalgebruik in de klas. Maar vergeet niet, BLP gaat om zelf ontdekken. Dit geldt niet alleen voor de kinderen maar ook voor de leerkracht. Durf dus je eigen taalgebruik te ontwikkelen. Probeer ook eens om niet te stellig te zijn in je uitspraken. Een leerkracht die alles het beste weet maakt van leerlingen niet altijd goede leerders!

In het boek The Learning Powered School is veel geschreven over taalgebruik. Zie als voorbeeld de afbeelding op de volgende bladzijde.

Examples of positive commentaries used in BLP schools³

Describing the effort

'What did you do to do so well on that test? You read the material over several times. You underlined the key points. You picked out the hard parts and focused on those. You wrote summaries to help you remember. And it really worked!'

Recognising flexibility

'I like the way you tried all kinds of strategies to help you crack that maths problem. You kept on finding alternative things to try and in the end you did it: well done.'

*Praising concentration,
being absorbed and
managing distractions.*

'That home-learning project was so long and demanding—I really admire the way you kept at it and managed to keep concentrating despite all the distractions there must have been.'

Probing creativity

'That essay was very imaginative—can you tell me about what you did to come up with so many creative ideas?'

*Being honest about
effort. Recognising
stretch.*

'I know school used to be easy for you and you used to feel like the smart kid all the time. But you weren't really stretching your brain very much. I'm really excited about how you are pushing yourself now—choosing hard things and really sticking at them.'

Learning together

'I liked the effort you put in, but let's work together some more and try to figure out what it is that is making this hard for you to learn, and what might help you get the hang of it.'

(UIT: GUY CLAXTON E.A., THE LEARNING POWERED SCHOOL, BRISTOL, 2011)

KRACHTIGE ACTIVITEITEN: Een activiteit is het niet hetzelfde als een oefening. Een uitnodigende leeromgeving is aantrekkelijk en uitdagend. Er zijn veel moeilijke dingen te doen. En het wordt van elkaar geaccepteerd dat iedereen in de war, gefrustreerd kan zijn en vast kan zitten. Dit is een onderdeel van het leerproces.

WILD TOPICS: de onderwerpen die aan bod komen, worden zorgvuldig gekozen aan de hand van de volgende punten.

- het is een rijk onderwerp, er is veel te ontdekken
- het is uitdagend; realistisch en moeilijk
- uitbreiding is mogelijk; je kan later verder de diepte in
- relevantie; gekoppeld aan interesse en leefwereld
- verantwoordelijkheid; kinderen hebben invloed op de wat, de waarom en hoe ze hun leerproces organiseren.
- Realistisch; de uitkomst van het onderzoek doet er toe voor iemand
- Onbekend; ook de leerkracht weet het antwoord niet
- Samenwerking

OK, ik wil wel aan de slag. Wat moet ik doen?

1. Voer een gesprek met het projectgroep lid waarvan je deze handreiking hebt gekregen. Deze zal je het doel van het project uitleggen.
2. Lees deze handreiking en noteer je vragen. Deze vragen lever je in.
3. Stel je vragen over de handreiking aan het projectgroeplid en zorg ervoor dat duidelijk is wat er van je verwacht wordt.
4. Bepaal onderwerp of thema van je lessencyclus waarbinnen je BLP gaat uitproberen.
5. Maak een ruwe lesopzet van de (minimaal 4) lessen die je voor 1 oktober gaat geven. Noteer: doelstelling van de lessen, beginsituatie en BLP leerspieren die je gaat trainen.
6. Bespreek de lesopzetten met het projectgroeplid.
7. Scoor de nulmeting die het projectgroeplid je voorlegt.
8. Werk de lessen nu 1 voor 1 uit en gebruik daarvoor eventueel het lesvoorbereidings-formulier van bijlage 4.
9. Ga de lessen geven.
10. Vul de vragenlijst in die het projectgroeplid je voorlegt en ga een interview aan met het projectgroeplid. Lever ook je lesvoorbereidingen in bij het projectgroeplid.

Een paar opmerkingen nog:

Je kan BLP in elke les integreren. Bij bijvoorbeeld wereldoriëntatie, maar ook bij rekenen en taal. De ene les leent zich beter voor het trainen van een bepaalde leerspier dan de andere. Houd hier rekening mee.

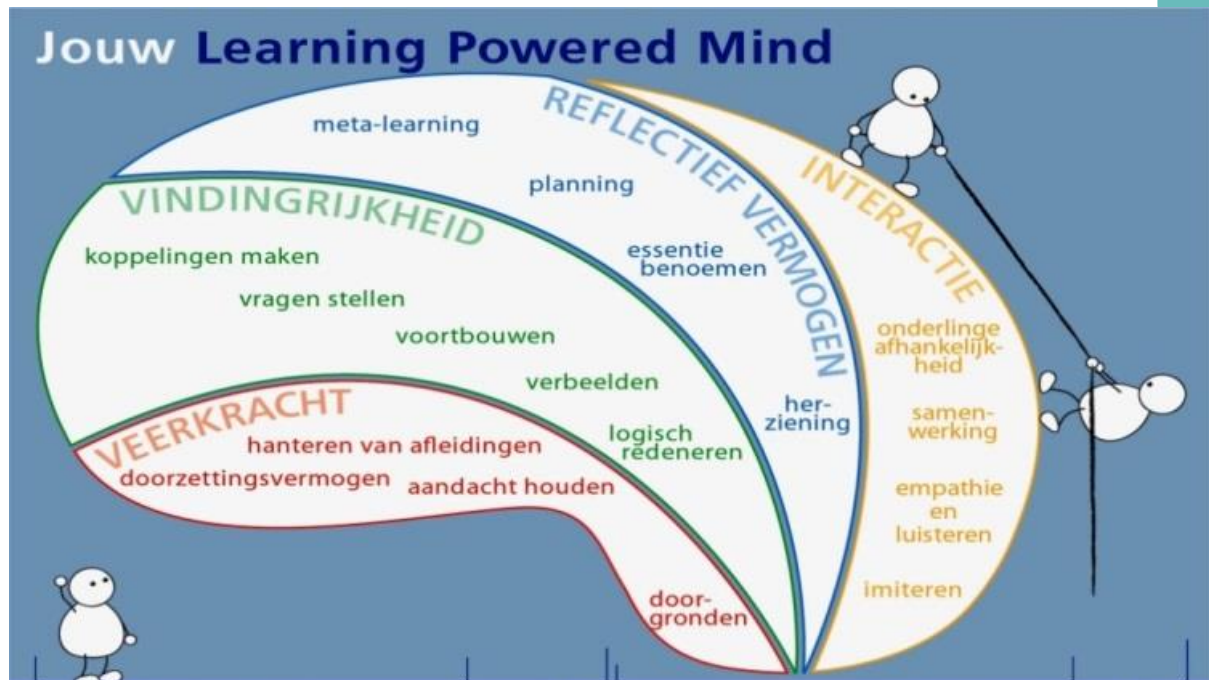
Je kan BLP ook in elke groep toepassen, denk niet dat het alleen iets is voor de bovenbouw, maar er zijn natuurlijk wel verschillen in benadering en je maakt andere keuzes.

Let goed op het bewust bezig zijn met het trainen van leerspieren. Zorg dat je dat ook aan de leerlingen als doel vooraf meldt naast een eventueel ander doel.

Uiteraard ga je niet met alle 17 leerspieren aan de slag, je maakt je eigen keuzes. En mocht je een leerspier in jouw groep liever anders benoemen, ga je gang!

Om je wat verder op weg te helpen hebben we een viertal bijlagen toegevoegd die concrete uitwerkingen bieden die je kan gebruiken bij het ontwerpen van je lessen. Deze bijlagen zijn vanaf de volgende pagina te vinden.

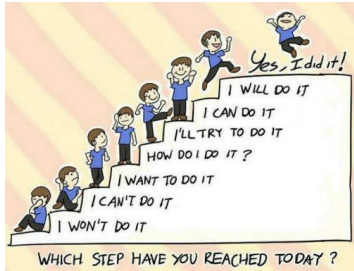
Bijlage 1: De leerspiers

Het doel van BLP is om het lerend vermogen bij leerlingen te ontwikkelen. BLP maakt de vergelijking met sport, waarin het langdurig en professioneel trainen van spieren noodzakelijk is voor het leveren van een (top)prestatie. Voor de “leerspiers” geldt hetzelfde. Naarmate deze spieren beter worden getraind, in een goede context, neemt het leervermogen van leerlingen toe.

Het leerspiers model kent 4 gebieden: reflectief vermogen, veerkracht, vindingrijkheid en interactie die samen 17 natuurlijke leercapaciteiten bevatten. Deze leercapaciteiten worden de leerspiers genoemd. Hieronder worden deze leerspiers toegelicht. Bij elke leerspier is een korte praktijkopdracht gegeven, om zo inzicht te krijgen hoe BLP in de lessen is in te passen

RESILIENCE – VEERKRACHT		
De leerspier	Betekenis	Lesideeën en voorbeelden uit de projectgroep
Managing distractions -Hanteren van afleiding	<i>Goede leerders laten zich niet snel afleiden. Ze zijn zich bewust van de factoren die afleiden van het leren en weten de invloed van deze factoren te minimaliseren.</i>	BLP gaat over bewust worden van jezelf als lerend persoon. Dat vereist oefenen! Veel kinderen hebben bijvoorbeeld niet eens door dat ze worden afgeleid, laat staan dat ze zich beseffen waardoor. Een eerste stap is dan ook om kinderen voorbeelden te laten bedenken waardoor je afgeleid

		kan worden (geluid, materiaal op je tafel, een ander kind etc). Deze punten worden vervolgens zichtbaar in de klas opgehangen. Voor elke afleiding bedenken de kinderen een oplossing. Vb: Als je wordt afgeleid door spulletjes ruim je je tafel op. Als je wordt afgeleid door geluid zet je een koptelefoon op etc.) Ook deze oplossingen worden zichtbaar in de klas opgehangen. Deze visuele ankers zijn een heugen steuntje voor de kinderen wanneer ze afgeleid worden. Telkens wanneer ze afgeleid zijn hoeven ze nu alleen maar naar de oplossingen te kijken, één strategie te kiezen en weer verder. Helpt de strategie niet, dan kiezen ze een andere. Ook als leerkracht kan je nu oplossingsgericht met een kind aan het werk.
Perseverance -Doorzettingsvermogen	<i>Goede leerders laten zich niet gemakkelijk uit het veld slaan. Ze zetten door als er zich moeilijkheden voordoen, kunnen omgaan met negatieve emoties en frustraties en weten dat leerprocessen langzaam en onzeker kunnen verlopen.</i> 	Ook hier is het belangrijk dat kinderen inzicht krijgen in zichzelf. Bijgevoegd een foto hoe je doorzettingsvermogen inzichtelijk kan maken. De kinderen kunnen in de les bijhouden op welke treden ze staan. Of een doel stellen waar ze willen komen.
Noticing - Aandacht houden	<i>Goede leerders zijn aandachtig en pikken veranderingen in ervaringen tijdens het leren op.</i>	
Absorption - Doorgronden	<i>Goede leerders kunnen opgaan in het leren. Ze zijn in staat om volledig en alleen gericht te zijn op het leren en 'flow' te ervaren..</i>	Start een groepsgesprek over opgaan in activiteiten. Wie kan zich een moment herinneren waarop hij/zij helemaal op ging in de activiteit. Is het één moment stel dan de vraag waar het door kwam. Zijn het er meer, onderzoek dan de overeenkomsten tussen deze gebeurtenissen.

RESOURCEFULNESS – VINDINGRIJKHEID

Making – links Koppelingen maken	<i>Goede leerders leggen bewust constant verbanden tussen nieuwe informatie en de informatie die al aanwezig is en onderzoeken de implicaties en juistheid van de gelegde verbanden.</i>	Bedenk bij elk onderwerp wat het nut kan zijn dat je het leert. Zaken waarvan je hebt bedacht hoe nuttig ze kunnen zijn, leer je gemakkelijker dan zaken waarvan je het nut niet inziet. Schrijf bij je aantekeningen (schema, samenvatting, bij de tekst) welke toepassingen je kunt bedenken voor de onderwerpen in de tekst en met welke andere vakken je verbanden ziet.
Questioning - Vragen stellen	<i>Goede leerders stellen zichzelf en anderen veelvuldig vragen. Ze weten wat goede vragen zijn en waarom dit goede vragen zijn.</i>	Bij een thema bedenken kinderen vragen aan de hand van de taxonomie van Bloom. Zo krijgen kinderen inzicht in de type vragen die er zijn.
Capatalising - Voortbouwen	<i>Goede leerders maken gericht en effectief gebruik van de verschillende bronnen en middelen in de omgeving. Ze weten wanneer ze een middel of bron kunnen inzetten.</i>	Mindmappen en brainstormen zorgen ervoor dat je kennis makkelijk koppelt aan de al verworven kennis. Je kan kinderen dat laten ervaren door ze (bijvoorbeeld bij een blok over een aardrijkskunde onderwerp) van elke les een tak uit een mindmap te maken. Zo worden verbanden zichtbaar en wordt visueel gemaakt hoe je voortbouwt op één onderwerp. Je kan in de klas dan een 'work in progress muur' maken waar je het werk elke dag ophangt, juist als het nog niet af is. Zo zie je de verandering/uitbreiding.
Imagining - Verbeelden	<i>Goede leerders stellen veelvuldig de vraag: 'Wat als....' Ze spelen in gedachten met informatie en onderzoeken de mogelijkheden van ideeën en gedachten.</i>	Met wat-als vragen stimuleer je de creativiteit maar ook het logisch doorredeneren bij kinderen. De kinderen kunnen bijvoorbeeld zich verdiepen in de vraag 'wat als alle juffen en meesters vervangen worden door robots'?
Reasoning - Logisch redeneren	<i>Goede leerders zijn in staat om kritisch te redeneren en analyseren. Ze zijn in staat om ideeën en voorstellen kritisch te toetsen.</i>	Laat kinderen mysterieuze tekens zien waar niemand (ook de leerkracht niet) de betekenis van weet. De kinderen kunnen theorieën bedenken, maar moeten kunnen onderbouwen dat hun theorie waar kan zijn. Of juist theorieën uit kunnen sluiten.

REFLECTIVENESS – REFLECTIEF VERMOGEN		
Meta-learning	<i>Goede leerders kennen zichzelf als leerder. Ze weten hoe ze het beste leren, wat hun sterke en zwakke punten zijn en kunnen hierover met anderen in gesprek gaan.</i>	Laat kinderen een weergave bedenken/uitvoeren van hun brein. Hoe kijken ze tegen zichzelf aan? Hoe geven ze dit weer?
Planning	<i>Goede leerders denken na over het leerwerk dat ze gaan verrichten. Ze weten wat het van ze vraagt en anticiperen op de moeilijkheden die er mogelijk zullen zijn. Ze stippelen, in gedachten en soms ook op papier, de leerroute uit.</i>	Bij een samenwerkingsproject: Inschatting maken van de duur van een opdracht/en van de deelopdrachten. En van daaruit taakverdeling maken. Achteraf evalueren hoe het is gegaan.
Distilling – Essentie benoemen	<i>Goede leerders kijken naar wat en hoe er is geleerd. Ze kunnen duiden wat de essentie van de leerstof en het leerproces is geweest en kunnen plannen maken om verder te leren..</i>	Na afloop van een project de hoofdgedachte laten formuleren. Kunnen de kinderen een vervolgstap benoemen?
Revising – Herziening	<i>Goede leerders volgen hun eigen leren en zijn in staat om plannen aan te passen als het leren niet naar wens verloopt.</i>	Kinderen komen op school niet snel in situaties waarin ze hun plan van aanpak moeten veranderen. Je kan kinderen in een situatie brengen waarin ze hun aanpak moeten wijzigen door na een aantal lessen aanvullende informatie of eisen in te brengen.
RECIPROCITY – INTERACTIE		
Imitation - Imiteren	<i>Goede leerders nemen effectieve leergedragingen en strategieën van anderen over.</i>	De basis om dit te kunnen is dat kinderen goed kunnen observeren. Dit kan je trainen door 'zoek de verschillen' spellen te doen. Of ze inlevingsoefeningen te laten doen. Wanneer ze zich kunnen verplaatsen zijn ze ook sneller bereid iets over te nemen.
Empathy and listening -Empathie en luisteren	<i>Goede leerders hebben aandacht voor de ander en helpen anderen. Ze luisteren aandachtig, verplaatsen zich in de ander, proberen de ander te begrijpen en ook te helpen.</i>	Verhaal schrijven vanuit bepaald perspectief (een eenzaam jongetje, een boze juf etc).
Collaboration - samenwerken	<i>Goede leerders beschikken over de vaardigheden en kennis die nodig om doelmatig samen te werken.</i>	Groepjes elkaar feedback laten geven (leuke werkvorm; commentaar op tournee)
Interdependence - Onderlinge afhankelijkheid	<i>Goede leerders weten wanneer het nuttig en nodig is om anderen te betrekken bij het leren.</i>	

Bijlage 2: BLP Lesideeën van de PABO

In jaar 2 (voltijd) krijgen pabo studenten de volgende concrete lesvoorbeelden in de reader (Bron:

Onderwijskunde b2a, ontwikkeling van leren (Janssens 2016)):

Lesideeën, zowel voor het oudere- als het jongere kind.

Resilience: Hoe kun je leerlingen helpen bij de ontwikkeling van veerkracht en doorzettingsvermogen bij het leren en dit in je ontwerp zichtbaar maken?

- Ontwikkel met de leerlingen lijstjes met mogelijkheden als je vastzit met het leren, met een taak of een opdracht (Perseverance).
- Geef informatie over leren: Maak duidelijk dat leren niet altijd vanzelf gaat en dat als leren moeizaam gaat dit nog niets zegt over je intelligentie, je talenten of je begaafdheden (Perseverance).
- Bedenk activiteiten waardoor alle leerlingen ervaren dat leren soms moeizaam is en dat doorzettingsvermogen belangrijk is bij het leren. Zorg dat er een bepaald frustratieniveau gehaald wordt en leg dan het leren stil. Bespreek met leerlingen wat er gebeurt en hoe je daar mee om kunt gaan (Perseverance).
- Laat leerlingen activiteiten kiezen waardoor ze plezier beleven aan leren, helemaal opgaan in het leren en bespreek dit met ze (Flow).
- Nodig leerlingen uit om een mindmap te maken van zaken waardoor ze afgeleid worden van het leren (Managing Distractions).
- Leg de leerlingen uit dat er tijdens zelfstandig werken bewust een aantal verrassingen zijn ingebouwd die de bedoeling hebben om de leerlingen af te leiden. Laat de leerlingen nadenken hoe ze daar mee om denken te gaan (Managing Distractions).

13

Resourcefulness: Hoe kun je leerlingen helpen bij het vinden en gebruiken van verschillende bronnen en strategieën om te leren?

- Bespreek de verschillen die er zijn tussen vragen die je kunt stellen in een les (open, gesloten, vragen naar feiten en vragen naar meningen, etc.). Wat zijn kenmerken van rijke vragen? Geef de opdracht aan de leerlingen dat zij aan het einde van de les minimaal twee rijke vragen hebben opgeschreven met betrekking tot de leerstof. Moedig vragen aan als; 'hoe komt het ...?' 'wat zou er gebeuren als ...?' 'op welke manieren?' (Questioning).
- Ontwikkel activiteiten waarbij leerlingen op een creatieve manier veel bronnen moeten inzetten (Capitalising).
- Laat de leerlingen het onderwerp van de les in het midden van een blad papier zetten en laat ze daar om heen noteren waar ze deze leerstof tegen komen in hun dagelijkse leven, bij andere leergebieden, wat ze al weten van dit onderwerp, waarom het belangrijk is om te leren, etc. (Making Links).
- Creëer activiteiten waarbij studenten moeten visualiseren of mentaal iets moeten oefenen (Imagining).

Reflectiveness: Hoe kun je leerlingen helpen bij de ontwikkeling van een reflectieve houding bij het leren.

- Moedig leerlingen aan om obstakels en moeilijkheden te voorzien bij het plannen van het leren (Planning).

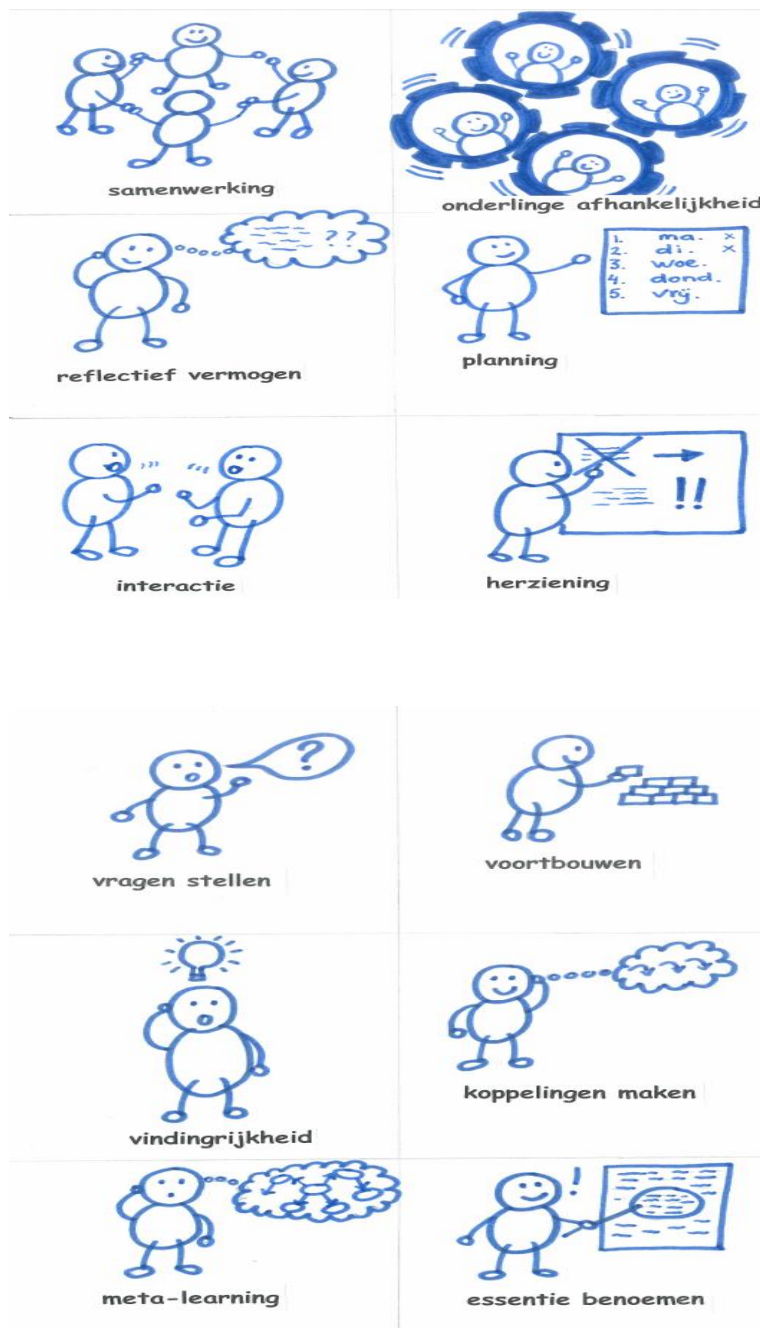
- Creëer een leermuur waarop leerlingen hun doelen en progressie met betrekking tot leren op weer kunnen geven. Moedig leerlingen aan om criteria te bedenken om aan te geven of ze hun doelen hebben bereikt (Planning).
 - Laat leerlingen zelfstandig en met anderen hun eigen werk bekijken, doorlopen, beoordelen, herzien (Revising).
 - Bespreek met de leerlingen wat ze geleerd hebben in de les en wat ze daar uit meenemen voor een volgende keer (Distilling).
 - Laat de leerlingen een logboek bijhouden over hun eigen leren, hun sterke kanten, ontwikkelpunten, opvallende leermomenten, overwonnen moeilijkheden (Meta-Learning).
- Reciprocity: Hoe kun je leerlingen helpen bij de ontwikkeling van zelfstandig leren en leren met anderen?
- Laat leerlingen zelf regels of richtlijnen opstellen voor het samenwerken en werken in groepen (Collaborating).
 - Verdeel de klas in verschillende onderzoeksteams die elk een deel van het antwoord moeten vinden. Bespreek de manier waarop er met elkaar gewerkt is, wat de voor- en nadelen hiervan zijn, wanneer je deze werkwijze nog meer zou kunnen gebruiken en wanneer deze minder geschikt is (Collaborating).
 - Bedenk speelse oefeningen waarbij leerlingen goed naar elkaar moeten luisteren (Empathy and Listening).
 - Bedenk rollenspelen waarbij leerlingen het standpunt van een ander moeten innemen en uitspelen. Bespreek met de leerlingen waarom dit belangrijk is bij het leren. (Empathy and Listening)
 - Bespreek met leerlingen hoe je dingen gemakkelijk overneemt van elkaar en kunt leren van het imiteren van goede modellen. Laat de leerlingen vertellen hoe ze iets geleerd hebben door te kijken hoe iemand anders het deed en door dat na te doen (Imitation)
 - Geef de leerlingen opdrachten die ze zelfstandig en zonder hulp van anderen moeten maken en bespreek dit met de leerlingen. Welke vaardigheden zijn belangrijk, waar liep je vast, wat deed je toen, wat zou je een volgende keer anders doen? (Interdependence)
 - Bespreek met leerlingen de kracht van imitatieleren en bedenk een les waarbij leerlingen bepaalde vaardigheden moeten leren door deze na te doen van een model (Imitation)

Lesideeën voor het jongere kind:

- Laat leerlingen vertellen waarom ze gekozen hebben voor een bepaalde hoek om te spelen of te werken en wat ze daar willen gaan doen (Reflectiveness: Planning).
- Maak samen met de leerlingen een woordweb over een onderwerp met plaatjes, tekeningen, letters (Resourcefulness: Capitalising).
- Blik met de leerlingen terug op een activiteit en laat ze verwoorden wat ze hebben geleerd en wat ze daaruit meenemen voor een volgende keer (Reflectiveness: Distilling)
- Bedenk samen met leerlingen activiteiten als het even niet lukt en voer deze met ze uit (Resilience: Perseverance).
- Bedenk spelletjes waarbij de leerlingen heel goed naar elkaar moeten luisteren en vertel waarom dit belangrijk is (Reciprocity: Empathy and Listening)
- Bedenk samen met de leerlingen strategieën die er voor zorgen dat je iets niet vergeet. Voer deze strategieën met ze uit (Resourcefulness: Capitalising).
- Bespreek met de leerlingen wat ze graag willen leren, waar ze nieuwsgierig naar zijn en bedenk activiteiten waarbij de leerlingen zelf dingen uit kunnen zoeken (Resourcefulness: Capitalising).
- Maak afspraken met de leerlingen wat ze van het werkje af willen hebben voor de pauze en bespreek tussentijds en achteraf in hoeverre dit is gelukt (Reflectiveness: Planning)

Bijlage 3: Pictogrammen voor de onderbouw

Om de leerspieren voor de kinderen in de onderbouw visueel duidelijk te maken, zijn er pictogrammen gemaakt van iedere leerspier. Deze pictogrammen kunnen in de klas opgehangen worden, zodat het altijd zichtbaar is voor de kinderen en je er als leerkracht naar kunt verwijzen. Ook kunnen er stickervellen van gemaakt worden. De kinderen kunnen dan een sticker verdienen wanneer ze aan een bepaalde leerspier hebben gewerkt. Vooral voor jonge kinderen werkt dit stimulerend!

imiteren

aandacht houden

empathie en luisteren

logisch redeneren

veerkracht

doorzettingsvermogen

doorgronden

hanteren van afleidingen

verbeelden

Bijlage 4: BLP Lesformulier

Doelgroep:

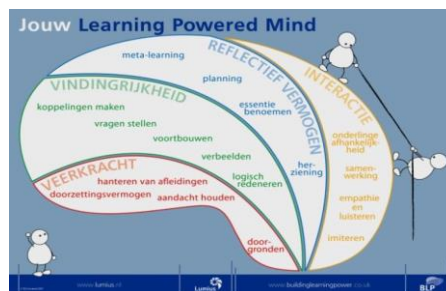
Vak:

Lesdoel:

Leer-spier(en):

Kerdoel:.

Nodig:

Introductie:

Leerspier

Procesfase:

17

Evaluatie:

